

Opas leirikoulutoimijoille monikulttuurisuuden kohtaamiseen ja huomioimiseen

Oppaan tarkoitus

Tämä opas on tarkoitettu leirikoulutoimijoille ja ohjaajille tueksi tilanteisiin, joissa kohdataan eri taustoista tulevia lapsia ja perheitä. Opas perustuu tutkimukselliseen kehittämistyöhön, jossa on hyödynnetty sekä teoriaa että haastatteluista saatuja tuloksia. Näkökulmia on kerätty monikulttuuristen lasten huoltajilta, leirikoulutoimijoilta sekä monikulttuurisen työn asiantuntijalta.

Oppaan tavoitteena on:

- Lisätä ymmärrystä ja tietoisuutta monikulttuurisuudesta
- Tukea kulttuurisensitiivistä toimintaa eritaustaisten osallistujien kanssa
- Vahvistaa eri taustoista tulevien perheiden luottamusta, jotta osallisuus toteutuu yhdenvertaisesti

Mitä kulttuurisensitiivisyys tarkoittaa leirikoulussa?

Kulttuurisensitiivinen työote tarkoittaa, että ohjaaja:

- kohtaa oppilaan kunnioittavasti
- toimii avoimesti, joustavasti ja kärsivällisesti
- tarkastelee omia asenteitaan vuorovaikutuksessa
- ei tee oletuksia, vaan kysyy ja selvittää
- tunnistaa yksilölliset tarpeet

-
- kysyy ennakkoon olennaisia asioita
 - huolehtii viestinnän saavutettavuudesta
 - rakentaa luottamusta tarjoamalla selkeää ja saavutettavaa tietoa

Ennen leirikoulua

Tiedottaminen perheille ennen leiriä

Monelle eritaustaiselle perheelle leirikoulu on vieras käsite. Siksi on tärkeää antaa tietoa etukäteen selkeästi ja saavutettavasti. Ennen leirikouluun lähtöä perheille on hyvä välittää ainakin seuraavat asiat:

Leirikoulun tarkoitus

Kerrotaan, että leirikoulu on osa peruskoulun opetussuunnitelmaan kuuluvaa opetusta eikä pelkkä retki. Lisäksi selvitetään, että leirikoululla on pedagogisia ja yhteisöllisyyttä vahvistavia sosiaalisia tavoitteita.

Leiripaikka ja ympäristö

Kuvataan, missä leirikoulu järjestetään ja millainen ympäristö on kyseessä.

- **Yksityisyyden huomioiminen**

Kerrotaan, miten yksityisyys huomioidaan leirikoulun aikana esimerkiksi pukeutumisessa ja peseytymisessä. Lisäksi kerrotaan, että yöpymisen aikana pojille ja tytöille järjestetään erilliset majoitustilat.

- **Aikuisten läsnäolo ja valvonta**

Kerrotaan, että leirillä on riittävästi aikuisia paikalla ja miten lasten valvonta on järjestetty. Tarvittaessa voidaan esitellä myös leirikoulukohteen turvallisuussuunnitelma.

- **Esimerkki leirikoulun ohjelmasta**

Perheille voidaan jakaa selkeä esimerkki päiväohjelmasta, jotta he saavat kokonaiskuvan leirin arjesta ja toiminnasta.

- **Visuaalinen materiaali leirikoulupaikasta ja toiminnasta**

Perheille voidaan tarjota kuvia tai videoita leirikoulupaikasta ja toiminnasta, jotta ympäristö ja toiminta tulevat tutuiksi jo etukäteen.

Viestintä perheiden kanssa

- Tietoa voidaan toistaa eri kanavien kautta.
- Monikielisyys on tärkeää. Suomi ja englanti eivät aina riitä, joten tietoa tulisi tarjota mahdollisuuksien mukaan useilla eri kielillä (esimerkiksi arabiaksi ja ukrainaksi).
- Selkosuomen käyttö on tärkeää.
- Järjestetään verkkotapaaminen, johon opettajat ja huoltajat voivat osallistua. Tapaamisessa voidaan esitellä esimerkiksi video tai kuvia aiemmasta leiristä.
- Tarjotaan huoltajille mahdollisuus keskustella ohjaajan kanssa matalalla kynnyksellä ennen leirikoulua.
- Tarjotaan tarvittaessa tulkkausta

Oppilaiden tarpeiden kartoittaminen

- Opettajalla on usein paljon tietoa oppilaan taustasta, tavoista ja mahdollisista yksilöllisistä tarpeista. Ennakkokysymysten avulla voidaan selvittää oppilaan tarpeita etukäteen yhdessä opettajan kanssa. Seuraavia asioita voidaan kartoittaa:
- **Ruokavalio ja rajoitukset**
Mahdolliset erityisruokavaliot, allergiat ja muut ruokailuun liittyvät tarpeet
- **Kulttuuriset ja uskonnolliset tarpeet**
Asiat, jotka olisi hyvä huomioida leirikoulun aikana. Esimerkiksi opettajalta voidaan tarvittaessa kysyä paastokausista, jos ryhmässä on paastoavia oppilaita

- **Yksityisyyteen liittyvät tarpeet**

Esimerkiksi majoitus- ja peseytymisjärjestelyihin liittyvät tarpeet.

- **Aktiviteetteihin liittyvät huomiot**

Leirikoulun aktiviteeteista on hyvä kertoa etukäteen, erityisesti jos ne vaativat tietynlaista pukeutumista (esim. kiipeily tai pyöräily), jotta oppilas voi varautua niihin. Esimerkiksi hameen käyttäjä voi pohtia sopivaa pukeutumisvaihtoehtoa etukäteen. Tarvittaessa voidaan järjestää vaihtoehtoisia osallistumistapoja

- **Muut huomioitavat asiat**

Kaikki muut oppilaan tarpeet tai huomioitavat asiat, jotka tukevat turvallista ja mukavaa osallistumista

Leirikoulun aikana

Ruokailua

Leirikoulussa voi olla lapsia, joilla on ruokavalioon liittyviä uskonnollisia tai kulttuurisia rajoitteita.

Ohjaaja voi:

- tarkistaa oppilaiden ruokavaliot etukäteen
- varmistaa, että kaikille oppilaille on tarjolla sopivaa ruokaa
- kertoa, mitä ruoka sisältää
- huomioida oppilaiden ruokavaliot yhteisissä ruokaan liittyvissä aktiviteeteissa.
Esimerkiksi pizzapajassa ryhmäjako voidaan suunnitella siten, että oppilaiden ruokavaliot tulevat huomioituiksi

Sauna leirikoulussa

Sauna on suomalaisille tuttu ja perinteinen tapa, mutta kaikille se ei ole ennestään tuttu, ja siihen voi liittyä kulttuurisia tai uskonnollisia rajoitteita.

Siksi on tärkeää:

- huolehtia erillisistä saunavuoroista ja mahdollisuudesta yksityisyyteen
- selittää etukäteen, miten saunominen järjestetään
- kertoa, että saunavuorot järjestetään erikseen tytöille ja pojille
- korostaa, että saunaan osallistuminen ei ole pakollista
- tarjota vaihtoehtoja muuta toimintaa saunan ajaksi

Leirikoulussa voi tulla esiin erilaisia uskonnollisiin käytäntöihin liittyviä tilanteita

Seuraavassa on esimerkkejä siitä, miten niitä voidaan huomioida käytännössä:

- Rukousta varten on hyvä tarjota rauhallinen tila, jossa on riittävästi yksityisyyttä.
- Aikatauluissa voidaan joustaa tilanteissa, joissa esimerkiksi rukousaika osuu päällekkäin muun toiminnan kanssa. Tällöin voidaan sopia, että rukous tapahtuu ennen toimintaa tai sen jälkeen.
- Paastoavat oppilaat voidaan huomioida siten, että ruokaa voidaan säilyttää myöhempää ajankohtaa varten.

Leikit ja toiminta, joissa on kosketusta

Joillekin osallistujille fyysinen kosketus voi olla epämiellyttävää tai sopimatonta kulttuurisista, uskonnollisista tai henkilökohtaisista syistä. On tärkeää kertoa etukäteen, jos toimintaan liittyy kosketusta, ja varmistaa, että osallistuminen on vapaaehtoista. Tarvittaessa osallistujalle voidaan tarjota vaihtoehtoinen tapa osallistua tai muuta ohjelmaa.

Lasten välisten suhteiden vahvistaminen

Leirikoulu tarjoaa hyvän mahdollisuuden tutustua toisten kulttuureihin paremmin, kun lapset viettävät useita päiviä yhdessä. Tämä voi vähentää ennakkoluuloja ja vahvistaa lasten välisiä suhteita. Turvallista ja yhteisöllistä ilmapiiriä voidaan vahvistaa esimerkiksi näin:

- järjestetään leikkejä ja aktiviteetteja, joissa tutustutaan toisten kulttuureihin
- ohjataan lapsia toimimaan ja työskentelemään yhdessä
- Laaditaan yhteiset pelisäännöt lasten kanssa
- puututaan aktiivisesti ulkopuolisuuteen ja rasismiin

Vuorovaikutus oppilaiden kanssa

Viestinnän ja ohjeiden tukeminen on tärkeää:

- käyttää selkokieltä
- hyödyntää kuvia ja muuta visuaalista materiaalia
- yhdistää puhe, teksti ja kuvat samanaikaisesti
- käyttää näyttämistä ja mallintamista
- hyödyntää tarvittaessa kääntämishjelmia ja tekoälyä eri kieliversioiden tukena
- hyödyntää samaa kieltä puhuvan oppilaan apua tilanteeseen sopivalla tavalla
- käyttää fiiliskortteja
- hyödyntää piktogrammeja

Ymmärryksen varmistaminen

Ymmärrystä voidaan varmistaa esimerkiksi seuraavasti:

- kysytään avoimia kysymyksiä
- pyydetään kertomaan omin sanoin, mitä on ymmärretty
- annetaan aikaa kysymyksille

Sensitiivinen toiminta haastavissa tilanteissa

Sensitiivinen tapa toimia erilaisissa tilanteissa tarkoittaa sitä, että vältetään oletusten tekemistä. Jos oppilaan käyttäytyminen tai pukeutuminen herättää kysymyksiä, tilannetta ei tulkita valmiiksi, vaan se kohdataan avoimesti ja ilman ennakkokäsityksiä. Tilannetta selvitetään rauhallisesti ja pyritään löytämään turvallinen ratkaisu yhdessä.

On tärkeää huomioida, että selkeä viestintä, ajan antaminen ja rauhallinen selittäminen voivat auttaa ehkäisemään väärinymmärryksiä.

Näin on hyvä toimia, jos syntyy väärinkäsitys:

- luodaan turvallinen tila keskustelulle
- otetaan asia puheeksi
- kerrotaan, miksi kysymys esitetään
- annetaan kaikille mahdollisuus puheenvuoroon
- kuunnellaan ymmärtämistarkoituksessa
- kysytään neutraalisti, onko jotain huomioitavaa
- sovitaan asiasta yhdessä osallistujan kanssa
- annetaan mahdollisuus olla vastaamatta
- varmistetaan, että keskustelu tapahtuu yksityisesti ilman muiden läsnäoloa

Nonverbaalinen viestintä vuorovaikutuksessa

Nonverbaalisella viestinnällä on suuri merkitys vuorovaikutuksessa. Ilmeet, eleet, kehonkieli ja äänensävy tukevat puhetta ja vaikuttavat siihen, miten viesti ymmärretään. On tärkeää tiedostaa, että joillakin pakolaistaustaisilla lapsilla ja nuorilla voi olla traumaattisia kokemuksia, jotka vaikuttavat vuorovaikutukseen. Traumaattiset kokemukset voivat lisätä herkkyyttä erilaisissa tilanteissa ja vaikuttaa siihen, miten tilanteita tulkitaan. Esimerkiksi vakava ilme voidaan tulkita negatiivisesti, vaikka tarkoitus ei olisi sellainen.

Ohjaajan on tärkeää:

- tiedostaa oma asenteensa ja vuorovaikutustapansa
- kiinnittää huomiota kehonkieleen ja ilmeisiin
- pyrkiä rauhalliseen ja turvalliseen olemukseen, joka vahvistaa oppilaan kokemaa turvallisuuden ja hyväksynnän tunnetta
- kohdata osallistujat avoimella asenteella

Muistilista ohjaajalle

- Riittävä ja selkeä viestintä perheille lisää luottamusta leirikouluun
- Joustavuus ja kärsivällisyys ovat keskeisiä monikulttuurisessa vuorovaikutuksessa
- Yksilöä ei tule nähdä vain kulttuurinsa edustajana
- Arvot ja elämäntilanteet voivat vaihdella paljon, vaikka kulttuurinen tausta olisi samankaltainen. Esimerkiksi kaikki saman taustan omaavat henkilöt eivät välttämättä harjoita uskontoa tai noudata samoja kulttuurisia tapoja. Siksi jokainen ihminen tulee kohdata yksilöllisesti.
- Positiivinen vuorovaikutus luo oppilaille onnistuneen leirikoulukokemuksen, kun taas puutteellinen vuorovaikutus voi heikentää kokemusta.
- Kulttuuriin liittyy sekä näkyviä että näkymättömiä ilmiöitä, minkä vuoksi sitä ei voida päätellä suoraan ihmisestä.

- Joissakin kulttuureissa opettaja tai ohjaaja nähdään vahvana auktoriteettina, jolloin oppilas voi odottaa jatkuvaa ohjausta. Tällaisissa tilanteissa korostuu ohjaajan kannustavan ja selkeyttävän tuen merkitys.
- Ennakkoluuloja voi esiintyä myös saman taustan omaavien välillä. Siksi on tärkeää korostaa toisten kunnioittamista ja yhdessä toimimista ryhmän sisällä.
- Joissakin kulttuureissa häpeän tunne voi olla vahva, minkä vuoksi osallistujat eivät välttämättä kerro, jos jokin asia on jäänyt epäselväksi. Siksi ymmärtämistä on tärkeää aina varmistaa.
- On tärkeää kysyä ja selvittää asioita etukäteen sekä tehdä yhteistyötä opettajan ja huoltajien kanssa
- Selkeä ja yksinkertainen puhe tukee ymmärtämistä.
- Kiire voi lisätä väärinymmärryksiä, joten rauhallisuus ja ajan antaminen ovat keskeisiä.

Tämä opas on tuotettu osana
opinnäytetyötä Suomen
Leirikouluyhdistys ry:lle.

Oppaan tekijä on Rusul Noor

Humanistinen
ammattikorkeakoulu 2026

